

Hallintovaliokunta

Viite: Hallintovaliokunta lausuntopyynnöt / HE 202/2017 vp / HE 199/2017 vp

DNA OYJ:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSISTÄ EDUSKUNNALLE SIVIILITIEDUSTELUA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI SEKÄ LAIKSI TIEDUSTELUTOIMINNAN VALVONNASTA JA LAIKSI VIRKAMIESLAIN 7 §:N MUUTTAMISESTA

DNA Oyj (DNA) kiittää mahdollisuudesta lausua lakiluonnoksista. DNA tukee FiCom ry:n sekä EK:n lausuntoja otsikkoasioissa ja lausuu lisäksi kunnioittaen seuraavaa:

- DNA suhtautuu asiakokonaisuuteen positiivisesti ja kannattaa lakiluonnosten tavoitteita.
- Tiedusteluviranomaisilla tulee olla kyky ja selkeä valtuutus suorittaa keskeisiä tehtäviään myös digitaalisessa ympäristössä.
- Asiakkaiden luottamus on DNA:lle ensiarvoisen tärkeää. Lainsäädännön ja prosessien selkeys sekä tiedustelutoiminnan uskottava valvonta sekä valvonnan riittävä resursointi tekevät viranomaisyhteistyöstä toimintavarmaa ja turvallista.
- Sääntelyllä ei saa vaarantaa teleyrityksen / tiedonsiirtäjän kykyä huolehtia viestintäpalvelujen laadusta ja palvelujen jatkuvuudesta.

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SIVIILITIEDUSTELUA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Valtion turvallisuuteen liittyvät ydintehtävät tulisi aina kustantaa valtion varoista

- Perinteiset poliisin salaiset pakkokeinot laajenisivat jatkossa koskemaan myös tiedustelua.
- Yrityksillä tulee olla oikeus täyteen korvaukseen viranomaisten avustamisesta.
- Jos tiedustelutoiminnalla aiheutetaan tiedonsiirtäjälle / teleyritykselle vahinkoa, on tämä vahinko korvattava täysimääräisesti.
- Nykylainsäädännön mukaan teleoperaattorille korvataan viranomaisen avustamiseen liittyvien tietojärjestelmien kustannukset perinteisissä telepakkokeinoissa, mutta ei henkilötyötä Lain sähköisen viestinnän palveluista 299 § mukaisesti.
- Tähän käytäntöön ei lakiluonnoksessa esitetä muutosta, vaikka toimivaltuudet laajenevat merkittävästi, volyymit luultavimmin kasvaisivat ja muuttuisivat teleyrityksen kannalta enustamattomiksi, sillä ne eivät liittyisi enää jatkossa konkreettisiin rikosepäilyihin.
- Ehdotettu kustannusmalli voisi johtaa tiedusteluprosessin kannalta tehottomiin toimintatapoihin, jos järjestelmien kehittämisen asemesta tyydyttäisiin ei-korvattaviin manuaalisesti tehtäviin toimenpiteisiin.
- DNA esittää, että asia oikaistaan seuraavasti:
 1. Ensisijainen vaihtoehto olisi poistaa poliisilaista kokonaan viittaus LSVP 299 §:ään,
 2. Toissijainen vaihtoehto olisi turvata teleyrityksille korvaus kaikista tiedustelutoimintaa palvelevista toimenpiteistä lisäämällä Poliisilain 5 luvun 62 §:ään uusi 2 momentti ja tehdä vastaava lisäys korvauksesta sotilastiedustelulakiin,

3. Kolmantena vaihtoehtona DNA esittää, että mikäli Hallintovaliokunta ei muuta kustannusten korvaamista koskevaa sääntelyä, se toteaisi mietinnössään Liikenne- ja viestintävaliokunnan (LiVL 26/2018 vp) tavoin, että *viranomaisten avustamisesta teleyrityksille aiheutuvia kustannuksia sekä viranomaispyyntöjen volyymeja tulee seurata ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin avustamisen kustannusten korvaussäännöksen oikaisemiseksi.*

Teleyritysten / tiedonsiirtäjien avustamisvelvollisuus tietoliikennetiedustelussa

- Toimialan ja lakiesitysten valmistelijoiden kesken kehitettiin valmisteluvaiheessa tiedonsiirtäjien tiedonantovelvollisuuden yksityiskohtia. Kompromissin mukaan tiedonsiirtäjällä ei ole ennen tuomioistuimen päätöstä velvollisuutta luovuttaa tiedusteluviranomaisille asiakaskohtaisia tietoja, vaan ainoastaan tietoja verkon teknisestä toteuttamistavasta.
- Tämä yhteinen tahtotila kirjattiin valmisteluvaiheessa sotilastiedustelulakiehdotuksen 9 luvun 93 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.
- Siviilitiedustelulakiehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin (22§) on ilmeisesti epähuomiossa jäänyt lausuntoversiossa ollut kirjaus, joka ei vastaa valmisteluvaiheessa yhdessä saavutettua tahtotilaa. Tämä tulisi tarkentaa vastaamaan sotilastiedustelulakiehdotuksen muotoilua.

Salaiset pakkokeinot, laitteen asettaminen

- Siviili- ja sotilastiedusteluesitysten mukaan tiedusteluviranomaisilla olisi oikeus asentaa salaa valvontaan, seurantaan tai tarkkailuun soveltuva laite toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen tai tilaan.
- Valtuuksia ehdotetaan siviilitiedusteluehdotuksen poliisilain 5 luvun 16 §:ään ja sotilastiedustelulain 40 §:ään.
- Toimivaltuuksien soveltamisalasta on suljettu pois kotirauhan perusteella vakituiseen asumiseen käytettävä tila.
- DNA esittää, että Hallintovaliokunta lausuu selvästi, että *laitteiden asentaminen salaa teleyritysten ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien laitetiloihin on kiellettyä, jotta koko viestintäinfrastruktuurin toimintavarmuus, palveluiden laatu ja palveluiden käyttäjien yksityisyyden suoja voidaan turvata. Mikäli ulkoisia seurantalaitteita kuitenkin olisi välttämättömästä asentaa laitetiloihin, asentamisen pitää perustua tuomioistuimen päätökseen eikä asentaminen voi tapahtua omatoimisesti tai salaa teleyrityksen tai tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajan tietämättä asiasta.*

HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI TIEDUSTELUTOIMINNAN VALVONNASTA JA LAIKSI VIRKAMIESLAIN 7 §:N MUUTTAMISESTA

Uskottava valvonta, tietoturvallinen käsittely

Tiedustelun valvonnan on oltava tehokasta, riippumatonta ja uskottavaa, jotta se voi edistää luottamusta tiedusteluviranomaisten toimintaan.

Tiedusteluvaltuutetun toiminta on järjestettävä tehokkaasti ja siten, että sillä on realistiset mahdollisuudet ja riittävät resurssit uskottavan valvonnan suorittamiseen ja luottamuksellisen aineiston tietoturvalliseen käsittelyyn.

Yritysten oikeusturva

DNA:n mielestä valvontalakiluonnoksen yritysvaikutusten arviointi on jäänyt vajaaksi. Kantelua (11 §) tai tutkimispyyntöä (12§) koskevilla pykälillä tulisi ilmaista myös oikeushenkilön mahdollisuudesta kääntyä tiedusteluvaltuutetun puoleen epäillessään oikeuksiaan loukatun lakiluonnok-

sen perusteluiden (s. 54) mukaisesti. Mahdollisuus tähän tulisi olla, jotta myös yritysten oikeusturva olisi asianmukaisesti järjestetty. Mikäli kantelun tai tutkimispyynnön tekijä olisi esimerkiksi teleyritys / tiedonsiirtäjä, ei ko. oikeushenkilö välttämättä ole ollut tiedustelutoiminnan kohteena 12 § mukaisesti.

Samoin menettelyjä ja tiedusteluvaltuutetun roolia esimerkiksi mahdollisissa vahingonkorvaustapauksissa olisi tarpeen selkeyttää. Jos tiedustelutoiminnalla aiheutetaan tiedonsiirtäjälle / teleyritykselle vahinkoa, tulisi tämä vahinko korvata täysimääräisesti.

Teleyritys / tiedonsiirtäjä ei hoida tiedustelutehtävien avustamisessa julkista hallintotehtävää

Ehdotuksessa tiedusteluvaltuutetun tiedonsaantioikeudesta 8 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 50) todetaan seuraavasti: *"Tiedusteluvaltuutettu voisi harkintansa mukaisesti pyytää tietoja viranomaisten ohella julkista hallintotehtävää hoitavilta."* ja *"Tiedustelutoimintaa harjoittavat pääsääntöisesti viranomaiset, mutta tiettyjä rajattuja tehtäviä, kuten tietoliikennetiedustelussa kytkentätehtäviä ja teleoperaattoreille osoitettuja tehtäviä, hoitaisivat viranomaiskoneiston ulkopuoliset tahot lain nojalla."*

Määritelmä on valvontalain kannalta merkityksellinen, koska siinä annettavien tiedonsaantioikeuksien voidaan ymmärtää kohdistuvan lähinnä viranomaisiin ja julkista hallintotehtävää hoitaviin tahoihin. Määritelmä vaikuttaa useaan eri valvontalain pykälään.

DNA haluaa korostaa, että avustamisvelvollinen yritys (teleyritys tai tiedonsiirtäjä) ei hoida tiedusteluviranomaisia avustaessaan (HE 199/2017, HE 202/2017, HE 203/2017) julkista hallintotehtävää tai käytä julkista valtaa itsenäisesti, vaan toimii ainoastaan avustavassa roolissa viranomaisen määräyksestä.

Tiedustelulakikokonaisuudessa on asetettu erilaisia velvollisuuksia eri toimijoille, kuten tiedonsiirtäjälle, teleyritykselle ja tietoliikennetiedustelua koskevan kytkennän suorittavalle taholle. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että määritelmät pysyvät yksiselitteisinä ja myös valvontalain osalta on ymmärrettävissä, mitkä ovat näiden toimijoiden vastuut, velvollisuudet ja oikeudet. Tällä hetkellä valvontalain osalta jää epäselväksi, mitä tehtäviä lainsäätäjä mieltää julkisiksi hallintotehtäviksi.

Tiedusteluvaltuutetun teleyrityksiä / tiedonsiirtäjiä koskevista tiedonsaantioikeuksista säädettävä tarvittaessa erikseen

Jos lainsäätäjän tarkoituksena on, että tiedusteluvaltuutetulla olisi tiedonsaantioikeuksia teleyrityksen tai tiedonsiirtäjän osalta, tulisi tiedusteluvaltuutetun tiedonsaanti-, selvitys- ja tarkastusoikeuksista säätää tältä osin erikseen ja tällöin oikeudet tulee rajata tarkoituksenmukaisesti ja selkeästi.

On huomioitava, että tiedusteluvaltuutetulle suunnitellaan poikkeuksellisen laajaa tiedonsaanti-, selvitys- ja tarkastusoikeutta, joka kytkeytyy lähelle operatiivista toimintaa (s. 49). Tämä voi aiheuttaa merkittävää hallinnollista taakkaa ja kustannuksia myös valvonnan kohteille. Jos lainsäätäjän tarkoitus on kohdistaa näitä tiedonsaantioikeuksia koskemaan teleyrityksiä / tiedonsiirtäjiä, tulisi niistä aiheutuvista kuluista saada korvaus kustannusvastaavasti.

Kunnioitavasti,

Vesa Vuoti
Hallinto- ja turvallisuusjohtaja
DNA Oyj

Anna Anttinen
Yhteiskuntasuhdepäällikkö
DNA Oyj